Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocukların Problem Davranışlarına Yönelik Yaklaşımlarının İncelenmesi*

Öğr. Gör. Hülya Tercan

ORCID ID:<https://orcid.org/0000-0001-7969-6095>

Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, Ankara – TÜRKİYE

Doç. Dr. Haktan Demircioğlu

ORCID ID:<https://orcid.org/0000-0002-5092-1698>

Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, Ankara – TÜRKİYE

Makale Geçmişi

Geliş:08.01.2019

Kabul: 23.07.2019

On-line Yayın:30.09.2019

Anahtar Kelimeler

Okul Öncesi Öğretmenleri

Davranış Problemleri

Öğretmen Tutumları

İletişim Engelleri

Transaksiyonel Analiz

Araştırma Makalesi

DOI:

<http://dx.doi.org/10.29228/JASSS.29051>

Öz

Bu araştırmanın amacı, okul öncesi öğretmenlerinin, çocukların problemli davranışları karşısında sergiledikleri yaklaşımların neler olduğunu incelemektir. Bu doğrultuda uygun veriler elde edebilmek için çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden etnografi modeli kullanılmıştır. Araştırma, Ankara ilinde bulunan 19 anaokulunda gerçekleştirilmiş, veriler araştırmacılar tarafından geliştirilen gözlem formu aracılığıyla toplanmıştır. Araştırmada sistematik olarak 95 gözlem, kayıt altına alınmıştır. Veriler, Hacettepe Üniversitesi Çocuk Gelişimi Bölümü üçüncü sınıf öğrencileri tarafından dört aylık bir süre içerisinde elde edilmiştir. Veri toplama süreci öncesinde öğrencilere test dışı ölçme teknikleri, gözlem aşamaları, gözlemin nitelikli kaydı ile ilgili bilgilendirmede bulunulmuş, ayrıca öğrencilere problem davranışlar ve bu davranışlara yaklaşımlarla ilgili ilgili temel bilgiler sunulmuştur. Elde edilen gözlemler sistematik olarak, *öğretmen tutumları, iletişim engelleri ve temas iletileri* olmak üzere üç ana tema üzerinden değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonucunda öğretmenlerin istenmedik davranışlar karşısında genellikle tepkisel modeli benimsedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin iletişim engellerinden en çok uyarmak ve gözdağı vermekle ilgili sözel iletişim kurdukları, genellikle baskıcı ve otoriter tutumu benimsedikleri görülmüştür. Ayrıca öğretmenlerin istenmeyen bir davranış karşısında en çok verdikleri temas iletilerinin, koşulsuz negatif yönde olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışma ile öğretmenlerin eylem ve söylemlerinin okul öncesi dönemde görülen davranış problemlerine etkileri alan yazın desteği ile tartışılmış ve öğretmenlerin istenmedik davranışlar karşısında, davranış şekillendirme ve doğru davranışın sıklığını arttırma amacıyla çeşitli stratejilerden yararlanması önerilmiştir.

Atıf Bilgisi / Reference Information

Tercan, H. ve Demircioğlu, H. (2019). Okul Öncesi Çocukların Problem Davranışlarına Yönelik Yaklaşımlarının İncelenmesi. *Jass Studies-The Journal of Academic Social Science Studies*, Number: 76, Autumn, p.241-250.

* Bu çalışma, "V th International Eurasian Educational Research Congress (EJER) 2018" de sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Investigation of Pre-School Teachers Approaches to Problem Behaviors of Children

Lect. Hülya Tercan

Hacettepe University, Faculty of Health Sciences, Department of Child Development, Ankara– TURKEY

Assoc. Dr. Haktan Demircioğlu

Hacettepe University, Faculty of Health Sciences, Department of Child Development, Ankara – TURKEY

Article History

Submitted:08.01.2019

Accepted: 23.07.2019

Published Online:30.09.2019

Key Words

Preschool Teachers

Teacher Attitudes

Behavior Problems

Teacher Attitudes

Communication Barrier

Transactional Analysis

Research Article

DOI:

<http://dx.doi.org/10.29228/JASSS.29051>

Abstract

The aim of this study is to examine the pre-school teachers' approaches to children's problematic behaviors. In order to obtain appropriate data, ethnographic model has been used which is one of qualitative research methods. The research was conducted in 19 kindergartens in Ankara and the results of the study were prepared with 95 observation records. The data were obtained by the third year students of Hacettepe University Department of Child Development by using observation form prepared by the researchers. Before the data collection process, the students were informed about the non-test measurement techniques, the observation stages, the qualified registration of the observation, and also the basic information about the problem behaviors and approaches to these behaviors. The observations were systematically evaluated on three main themes: *teacher attitudes, communication barriers, and contact messages*. As a result of the study, it was concluded that the teachers generally adopted a reactive model in the face of problem behaviors. Teachers' communication barriers to warn and intimidate the most verbal communication, often seen that oppressive and authoritarian attitude adopted. Also, the contact messages of the teachers were the most unconditional negative in the face of an undesirable behavior. In this study, the effects of teachers' actions and discourse on behavioral problems seen in pre-school period were discussed with literature support and teachers were advised to use various strategies to formulate behavior and increase the frequency of correct behavior against undesired behaviors.

1. GİRİŞ

Okul öncesi eğitim, gelişim alanlarının desteklenmesinin yanı sıra istenmeyen davranışların önlenmesi, çocuğa istendik davranışların kazandırılması ve mevcut davranış problemlerinin anlaşılıp bu problemlere yönelik müdahale stratejilerinin planlanması açısından oldukça önemli bir süreçtir. Bu süreçte öğretmenlerin çocuklarla olan etkileşimleri, eğitimin daha ilk yıllarından itibaren sosyal-davranışsal ve bilişsel gelişmeyi sağlayıcı kaynakları oluşturmaktadır (Hamre and Pianta, 2005; O'Connor and McCartney, 2007). Öğretmen-çocuk etkileşimlerini daha iyi kavramsallaştırmak için gelişim sistemi teorisi bir başlangıç noktası olarak kabul edilebilir (Bronfenbrenner and Morris, 1998). Bu çerçevede, öğretmen-çocuk ilişkilerinin psikolojik, davranışsal, biyolojik, kültürel ve zamansal süreçleri içeren unsurlarla birlikte ikili sistemler olduğu görülmektedir. Yani bu etkileşimler aslında, bilgi ve deneyimin yetişkin ve çocuk arasında çift yönlü ve işlemsel olarak çalışan kanallar aracılığıyla aktarıldığı, davranış değişimlerini yansıtmaktadır (Sroufe, 2005).

Yapılan araştırmalar erken çocukluk dönemindeki davranışların ve okul yaşantılarının, öğretmen tutumları ile yakından bağlantılı olduğunu ve öğretmen davranışları ile öğrencilerin olumlu ve olumsuz davranışları arasında doğrudan ilişki bulunduğunu göstermektedir (Akgün, Yazar ve Dinçer, 2011; Sucuoğlu, 2008). Bu bilgi üzerinden, okul öncesi dönemde ortaya çıkan davranış problemlerinin belirlenmesi ve onlara müdahale edilmesi aşamasında yaşanan sıkıntıların ve süreç içerisinde karşılaşılabilecek yanlış tutumların yeni problem davranışlara sebep olabileceği öngörülmektedir. Bu düşünceden hareketle okul öncesi eğitim kurumlarında çalışmakta olan öğretmenlerin istenmeyen bir davranış karşısında takındıkları sözel ya da sözel olmayan yaklaşımlarının incelenmesinin erken çocukluk döneminde görülen bazı davranış problemlerinin ortaya çıkışı ve takibi açısından oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Şüphesiz ki okul öncesi öğretmenlerinin istenmeyen davranış başarılı bir şekilde yönetmek için öncelikle istenmedik davranışın altında yatan nedenleri anlamaya çalışması gerekmektedir. Davranışı anlamak ve buna uygun tutumlar sergilemek mevcut sorunların ortaya çıkma ve tekrarlanma olasılığını azaltabileceği gibi gelecekte ortaya çıkabilecek olan istenmeyen davranışların önlenmesi ve ortaya çıktığında doğru bir yaklaşımla çözülmesi için önem arz etmektedir. Bu doğrultuda öğretmenlerin sınıf içi dinamikleri yönetebilmesi kritik noktadır. Carter ve Doyle (2006), çeşitli sınıf yönetimi bileşenlerini tanımlarken şu özellikleri belirtmişlerdir; (a) öğrencilerin oyunlarını ve kaynaklara erişimini kolaylaştırmak için fiziksel ortamı düzenlemek; (b) öğrencileri akademik ve sosyal yeterliliği teşvik eden oyunlara yönlendirmek; (c) öğrencilerin dikkatini ve katılımını yakalamak ve sürdürmek; (d) kurallar ve prosedürler tasarlamak ve uygulamak; (e) davranışları gözlemlemek ve izlemek, (f) öğrenciler yıkıcı ya da istenmeyen davranışlar sergilediklerinde, müdahale etmek ve durumu yeniden düzenlemek.

Okul öncesi öğretmenlerinin erken çocukluk yıllarında sınıf içi dinamikleri yönetme ve davranış problemlerine yönelik tutumları ya da stratejileri üzerine yapılan çalışmaların ülkemiz alan yazınında oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Sadık (2002), okul öncesi sınıflarda öğretmenlerin en sık karşılaştığı problem davranışları gürültü, ilgisizlik, şikâyet etme, söz kesme, diğerlerini rahatsız etme, yerinde düzgün oturmama ve diğerlerine zarar verme olarak belirlemiştir. Okul öncesi öğretmenlerinin bu problem davranışlarla baş etmede kullandıkları yöntemler sözel uyarı, açıklama yapma ve fiziksel yakınlığı kullanmadır. Ayrıca sözü edilen çalışmada öğrenciye bakma, I. Tip ceza ve II. Tip ceza, rehberlik sağlama, kullanılan diğer yöntemler arasındadır. Bu çalışmada öğretmenlerin aile ile işbirliğine önem verdikleri ancak meslektaşları ve okul yönetim ile konuşma konusuna çok sıcak bakmadıkları diğer bulgular arasında yer almaktadır (Sadık, 2002).

Unutmamak gerekir ki özellikle erken çocukluk döneminde öğretmenin benimsediği tutum ve iletişim kurma şekli, istenmeyen olumsuz bir davranışın yok olmasında ya da yinelemesinde etkili olmaktadır. Bu bağlamda söz konusu bu araştırma okul öncesi öğretmenlerinin, çocuğun problemli

davranışından sonra sergiledikleri yaklaşımları “öğretmen tutumları”, “iletişim engelleri” ve “temas iletileri” bağlamında ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilmiştir.

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, araştırma süreci ve verilerin çözümlenmesinde kullanılan istatistiksel tekniklere yer verilmiştir.

2.1 Araştırma Modeli

Çalışma, nitel araştırma yöntemine ve etnografi modeline göre tasarlanmıştır. Bir grubun kültürünü anlamak için çalışılan grupta vakit geçirilmelidir. Etnografik çalışmalar, konuşulan ortak bir dil ile birlikte doğrudan katılımın olduğu etkinlikleri içermektedir. Ortamda katılımcının gözlemci olarak bulunması veri toplamanın öncelikli metodudur (Merriam, 2013). Veri toplama sürecinde gözlem tekniğinden yararlanılmıştır. Gözlem, davranış ilk elden gözlenebildiğinde ve insanlar araştırma konusu üzerinde konuşmak istemediklerinde kullanılabilecek bir araştırma tekniğidir. Nitel araştırmalarda gözlem önemli bir veri toplama aracıdır (Merriam, 2013).

2.2 Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Ankara ilinde gözlemlerin gerçekleştirildiği 19 anaokuluna devam eden 3-6 yaş aralığındaki çocuklar ve onların öğretmenleri oluşturmaktadır. Çalışma grubundan alınan veriler 2017-2018 bahar döneminde Mart, Nisan, Mayıs ve Haziran olmak üzere dört aylık bir süreçte elde edilmiştir.

2.3 Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veriler, araştırmacılar tarafından geliştirilen ve çocuk gelişimi bölümü üçüncü sınıf öğrencilerinin kullandıkları gözlem formu ile elde edilmiştir. Öğrenciler okul öncesi dönem çocukları ile çalışmalar yapmak üzere gittikleri staj kurumlarında bir tam gün gözlemler yapmış ve bu gözlemleri gözlem formu aracılığı ile kaydetmişlerdir.

Gözlem formu: Gözlem formunun içeriği, özellikle öğretmenlerin sorumlu oldukları sınıflardaki çocuklara yönelik tutumlarının nasıl şekillendiği, öğretmenle çocuklar arasındaki iletişim ve etkileşimlerin neler olduğunun gözlenip sistematik şekilde kaydedilmesine dayanmaktadır. Ayrıca gözlem formu, özellikle sınıf içi davranış ve uyum problemleri yaşayan çocukların detaylı şekilde gözlemlenip kaydedilmesine olanak sağlayacak şekilde planlanmıştır. Gözlem formunda öğretmenlerin ya da çocukların kimlik bilgileri ile ilgili herhangi bir bilgi yer almamış, çocukların ve öğretmenlerin isimleri kodlanarak gözlem formuna aktarılmıştır.

2.4 Veri Toplama Süreci

Veriler, çocuk gelişimi bölümü üçüncü sınıf öğrencileri tarafından Mart 2017 ile Haziran 2017 tarihleri arasında dört aylık bir sürede elde edilmiştir. Staj kapsamında okul öncesi eğitim kurumuna giden öğrenciler için yasal izin alınmıştır. Öğrenciler kurum idaresinin inisiyatifi doğrultusunda sınıflara yerleştirilmiştir. Ayrıca öğrencilerin gözlem yaptıkları sınıfların sorumlu öğretmenlerinden de gözlem yapabilmek adına sözlü onamları alınmıştır.

Çalışma kapsamında öğrencilerden gittikleri staj kurumlarında bir tam gün gözlem yapmaları ve bu gözlemleri gözlem formu aracılığı ile kaydetmeleri istenmiştir. Gözlemler özellikle öğretmenlerin sorumlu oldukları sınıflardaki çocuklara yönelik tutumları ve etkileşimlerini kapsayacak şekilde planlanmıştır. Gözlemler yapılırken sınıf içi davranış ve uyum problemleri yaşayan çocuklar özellikle takip edilmiş ve gözlemci tarafından kayıtlar oluşturulmuştur. Veri toplama süreci öğrencilerin bir dönemlik staj uygulamalarını kapsayacak şekilde planlanmıştır.

2.5 Verilerin Analizi

Araştırmada veriler, Ankara ilinde bulunan 19 anaokulunda gerçekleştirilmiştir. Sürenin sonunda 60 gözlemci tarafından 95 gözlem kaydedilmiş ve gözlemler “*öğretmen tutumları*”, “*iletişim*

engelleri" ve *"temas iletileri"* ana temaları üzerinden değerlendirilmiştir. Veriler, içerik analizi ile çözümlenmiştir. Analiz sürecinde her bir gözlem satır satır yazılmış ve ilgili kodlamalar yapılmıştır. Veriler doğrudan alıntılar şeklinde sunulmuştur.

3.BULGULAR

Bu bölümde katılımcıların okul öncesi eğitim kurumlarında çalışan 3-6 yaş grubu öğretmenlerinin çocuklarla etkileşimlerinin ve onlara karşı tutumlarının incelenmesine yönelik çocuk gelişimi bölümü üçüncü sınıf öğrencilerinin gözlem bulgularına yer verilmiştir. Bulgular, *iletişim engelleri, öğretmen tutumları ve temas iletileri* ile ilgili temalarla ilişkilendirilmiştir.

3-6 yaş grubu çocuklarda davranış problemlerine yönelik öğretmen gözlemlerinin yer aldığı bulgular incelendiğinde, öğretmenlerin *iletişim engellerine* yönelik belirlenen (Gordon, 2008) 12 alt temada gruplandırılan toplam $f(39)$ gözlem bildirilmiştir. Bu gözlemlerle ilgili örnek alıntılar aşağıda Tablo.1'de gösterilmektedir.

İletişim Engelleri	Frekans (Sayı)	Örnek Gözlem Alıntıları
Emir vermek, yönlendirmek	$f(6)$	'Yeter bu kadar dinozor oyununu yasaklıyorum. Saçma sapan oyun oynuyorsunuz. Ayrılın hemen'
Uyarmak, gözdağı vermek	$f(11)$	'Bir daha aynı davranışı yaparsan seni küçük sınıfların yanına göndereceğim' 'Bak hızlı yürümezsen seni burada bırakırım, aileme de haber vermem burada kalırsın beni sinir etme çabuk ol'
Ahlak dersi vermek	$f(3)$	'Yüz verdim astarını istiyorsun. Seninle oynamaya gelmiyor hemen şımarıyorsun.'
Öğüt vermek, çözüm önermek	$f(4)$	'Senin bu hareketlerini çekmek zorunda değiliz kendine çeki düzen ver, biraz akıllı ol, söz dinle.'
Öğretmek, nutuk çekmek	$f(2)$	'Gösteri için daha çok çalış. Onlar yapıyor sen neden yapamıyorsun? İstesen yaparsın'
Yargılamak, eleştirmek, suçlamak	$f(10)$	'Bir daha sana bunu yapmamayı söylemiştim cezalısın sınıfta bekleyeceksin' 'Hep aynı hatayı yapıyorsun, kendini hiç düzeltmedin gün geçtikçe daha şımarık bir çocuk oluyorsun'
Övmek, aynı düşüncede	$f(3)$	'Berk'e bakın hiç biriniz bugün o

olmak, olumlu değerlendirmek		<i>kadar iyi değildiniz.'</i> <i>'Ben niye sana kızamıyorum. En çok sevdiğim çocuk olduğun için mi acaba'</i>
Ad takmak, alay etmek	<i>f(6)</i>	<i>'Çok çirkinsin, ben seni hiç sevmiyorum. Tatlı olduğunu mu zannediyorsun'</i>
Yorumlamak, tanı koymak	<i>f(5)</i>	<i>'Ailesi de çok pımpirikli, çocuk da sorunlu zaten. Bir türlü arkadaş edinemedi.'</i>
Güven vermek, desteklemek	<i>f(2)</i>	<i>'Yiyemiyorum diye bir şey yok benim kızım tabağını hep bitirir tabaktakiler bitecek'</i>
Soru sormak	<i>f(2)</i>	<i>'Bu oyuncağı izinsiz neden aldın? Hadi aldın neden yerlere döküyorsun? Nasıl temizlenecek şimdi buralar'</i>
Şaka yapmak, konuyu değiştirmek	---	---

Tablo 1. Öğretmenlerin iletişim engellerine yönelik bulgular

3-6 yaş grubu çocuklarda davranış problemlerine yönelik öğretmen gözlemlerinin yer aldığı bulgular incelendiğinde, *öğretmenlerin tutumları* ile ilgili 5 alt temada gruplandırılan toplam *f(44)* gözlem bildirilmiştir. Bu gözlemlerle ilgili örnek alıntılar aşağıda Tablo.2'de gösterilmektedir.

Öğretmen Tutumları	Frekans (Sayı)	Örnek Gözlem Alıntıları
Demokratik Tutum	<i>f(5)</i>	<i>'Uyumak istemeyenler için sabahki gezimizle ilgili bir resim çizebiliriz'</i>
Baskıcı-Otoriter	<i>f(21)</i>	<i>'Bir daha sınıfta koşmayacaksın bu seni son uyarışım'</i> <i>'Oynadığın oyuncakları toplamazsan ceza alacaksın'</i>
Tavizkar	<i>f(2)</i>	<i>'Seni çok sevdiğim için buna izin veriyorum yoksa yasak olduğunu biliyorsun'</i>
Aşırı Koruyucu	<i>f(3)</i>	<i>'Yemeğini ben yedireceğim kendi başına yemeye kalkma'</i>
İlgisiz-kayıtsız	<i>f(13)</i>	<i>'Sürekli şikâyetle geliyorsun yanıma artık umurumda değilsiniz ne yaparsanız yapın'</i>

Tablo.2 Öğretmen tutumlarına yönelik bulgular

3-6 yaş grubu çocuklarda davranış problemlerine yönelik öğretmen gözlemlerinin yer aldığı

bulgular incelendiğinde, öğretmenlerin *temas iletileri* ile ilgili 4 alt temada gruplandırılan toplam $f(12)$ gözlem bildirilmiştir. Bu gözlemlerle ilgili örnek alıntılar aşağıda Tablo.3’de gösterilmektedir.

Temas İletileri	Koşullu	Koşulsuz
Pozitif	$f(1)$ <i>‘Bugün uyurken senin arkadaşlarını hiç rahatsız etmeyeceğini ve sessiz kalacağını biliyorum’</i>	$f(1)$ <i>‘Çok akıllı bir çocuksun. Aferin sana’</i>
Negatif	$f(3)$ <i>‘Hep böyle yaramazlık yapıp sonra da ceza almaya devam edeceksin’</i>	$f(7)$ <i>‘Çok çirkinsin ne yapalım Allah da seni böyle yaratmış’</i> <i>‘Yeter artık bir susun da beni dinleyin. Gerçekten çok boş kafalı yetişiyorsunuz. Laftan sözden anladığınız yok.’</i>

Tablo.3. Öğretmenlerin temas iletilerine yönelik bulgular

4.TARTIŞMA

Yapılan bu araştırmada, öğretmenlerin çocukların problem davranışlarına yönelik inançlarına, tutumlarına, verilen tepkilere ve temas iletilerine yer verilmiştir. Bu doğrultuda elde edilen bulgulara dayanarak öğretmenlerin problem bir davranış karşısında iletişim engelleri boyutunda en çok uyarmak, gözdağı vermek ile yargılamak, suçlamak ve eleştirmek doğrultusunda yönelimleri olduğu görülmüştür. Öğretmen tutumlarına yönelik bulgular incelendiğinde ise öğretmenlerin problem sayılabilecek bir davranış karşısında genellikle baskıcı- otoriter tutumu benimsediği görülmüştür. Bunu ilgisiz ve kayıtsız öğretmen tutumları izlemektedir. Bu araştırmanın bulgularına dayanarak, öğretmenlerin özellikle istenmeyen davranışları olan çocuklarla etkileşimleri temas iletileri çerçevesinde incelenmiş ve öğretmenlerin problem davranışlara yönelik en çok koşulsuz negatif temas iletilerini kullanma eğiliminde oldukları belirlenmiştir.

Bu araştırma bulgu ve sonuçları dikkate alınarak literatürde davranış problemleri ile ilgili çalışmalar incelendiğinde, aslında temelde okul öncesi dönemdeki çocukların birbirlerine karşı daha çok fiziksel tepkiler gösterdiğini söylemektedir. Benzer şekilde yapılan bu araştırmanın bulguları da fiziksel olarak gösterilen tepkinin olumsuz ve yıkıcı sınıfsal etkileri olduğunu kanıtlar niteliktedir (Tutkun, 2013). Kuzey Amerika ve Batı Avrupa’da, bu fiziksel tepkileri fazlaca gösteren çocukların okulda önemli sosyal, duygusal ve akademik zorluklara eğilimli olduklarını gösteren önemli kanıtlar bulunmaktadır (Campbell, Spieker, Burchinal ve Poe, 2006; Ostrov, Woods, Jansen, Casas, ve Crick, 2004). Yaptığımız bu araştırmanın bulguları bize öğretmenlerin çocukların gösterdikleri bu fiziksel tepkilere ve davranışsal problemlere dair olumsuz düşüncelere sahip olduğunu ve bunun da sözel iletişim engellerine yol açtığını göstermektedir. Öğretmenlerin okul öncesi çocukların davranışlarını nasıl nitelendirdiği ile ilgili yapılan bazı çalışmalar da bu bulgularımızı destekler niteliktedir. Öğretmenler en az hoşgörü gösterilen, en çok öfke ve müdahalenin yaşandığı grubun okul öncesi dönem çocukları olduğunu belirtmişlerdir (Coplan, Bullock, Archbell ve Bosacki, 2015; Hurd and Gettinger, 2011).

Bu çalışmanın bulguları doğrultusunda öğretmenlerin bir bakış, bir baş sallama, bir gülümseme, bir kelime, bir dokunuş şeklinde gösterebildikleri temas iletilerinin davranış ve davranış sonucunda oluşabilecek olumlu ya da olumsuz durumlar üzerinde etki yaratabilme potansiyeli taşıdığı görülmüştür. Berne, (1988) temas iletilerini “insan kabul ünitesi” olarak tanımlamaktadır. Temas iletileri olumlu ya da olumsuz olabileceği gibi, olumlu temas iletilerini duymanın kişiyi daha iyi hissettirdiği bilinmektedir. Ancak tersi şekilde özellikle yaşamın erken dönemlerde alınan olumsuz mesajlar ve ileti örnekleri bireyin kendisi hakkındaki algılarını ciddi bir şekilde etkileyebilmektedir (Keçeci, 2007). Ayrıca olumsuz temas iletilerinin bireyin öz-saygısına zarar verdiği ve hatta yaşama isteğini bile etkileyebileceği düşünülmektedir (Solomon 2003).

Son yıllarda özellikle sosyal davranış müdahaleleri alanında, öğretmenlerin ve çocuğun akranlarının özellikle olumsuz davranışlar üzerinde derin bir etkisi olduğu (Carter and Van Norman, 2010) ve öğretmenlerin sosyal davranış müdahalelerini uygulama konusunda yardıma ihtiyaçları olduğu yönünde artan çalışmalar vardır (Reinke, Stormont, Herman, Puri ve Goel, 2011). Bu doğrultuda davranış yönetimi planlanması öne çıkan konulardan biri olmuştur (Tatlı ve Pirpir, 2015). Davranış yönetimi genel olarak, yanlış davranışların önlenmesini amaçlayan önceden planlanmış bir takım müdahaleleri içermektedir. Bu müdahaleler istenmeyen davranışlara tepki vermekten ziyade, istenmeyen davranışı daha ortaya çıkmadan önlemeyi içermektedir (Martin and Sass, 2010). Öğretmenlerin sınıflarında uygulayacakları bu önleme çalışmaları sosyo-duygusal zorluklar yaşayan çocukları erken tespit edilip desteklenmesinde de önemli etkilere sahiptir.

Yaptığımız bu çalışmada, öğretmenlerin istenmeyen bir durum karşısında çocuklarla iletişim engelleri oluşturacak sözel uyarılar verdiği görülmüştür. Öğretmenlerin istenmedik davranışlara müdahale yöntemleri düşünüldüğünde tepkisel modeli benimsedikleri görülmektedir. Okul öncesi öğretmenlerin sınıf içerisinde istenmeyen herhangi bir durum karşısında kullandıkları stratejiler ve geliştirdikleri yaklaşımların, okul öncesi dönemde davranış problemlerinin ortaya çıkması ve devam etmesine neden olabilecek güçlü bir faktör olduğu düşünülmektedir. Uysal, Altun ve Akgün (2010) tarafından yapılan araştırmada okul öncesi öğretmenlerinin istenmeyen davranışlar karşısında en çok “sözel uyarı”, “sözel olmayan uyarı” ve “1. Tip ceza” stratejilerini kullandıkları görülmüştür (Akgün, Yazar ve Dinçer; 2011). Aynı çalışmada öğretmenler gözlemlenmiş ve öğretmenlerin istenmedik davranışla karşılaştığında çocuğa yüksek sesle “*yerine otur, sessiz ol, çalışmanla ilgilen, şikâyet etme gibi*” emir verme eğiliminde oldukları belirtilmiştir.

Araştırmalar, eğitim ve öğretimde başarının anahtarlarından birinin öğretmenin sınıf içerisindeki tutum, sınıf yönetimi ve öğretme stratejileri olduğunu göstermiştir (Cakmak, 2008; Emmer, Evertson ve Worsham, 2000). Birçok çalışma, yüksek düzeyde çatışma içeren negatif öğretmen-çocuk ilişkisinin, sınırlı okul katılımı, zayıf akademik başarı ve problem davranışları da beraberinde getireceği kaçınılmaz olduğunu gözler önüne sermektedir (Doumen, Doumen, Verschueren, Buyse, Germeij, Luyckx ve Soenens, 2008; Sabol and Pianta, 2012). Yaşanabilecek bu ilişkisel çatışmalar çocukların kendi özellikleri, önceki ilişki deneyimleri (Howes, Phillipsen and Peisner-Feinberg, 2000) ve öğretmenlerin karakteristik özellikleri gibi birçok faktörden kaynaklanabilmektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmanın sonuçlarına dayanarak çocuk öğretmen etkileşiminin ne denli önemli olduğu anlaşılmış olsa da daha fazla çalışma ile öğretmen-çocuk etkileşimi (örneğin, sosyal etkileşimler, öğretimsel etkileşimler) ve bu etkileşimler ile çocukların gelişim alanları arasındaki ilişkilerin doğasının araştırılması gerekmektedir. Bu çalışmada, öğretmen-çocuk etkileşimlerinin sadece birkaç boyutu spesifik özelliklere sahip olarak temalandırılıp sunulmuştur. Dolayısıyla hala araştırılması gereken birçok konu bulunmaktadır (Unal ve Unal, 2014). Özellikle kişilik değişkenlerinin sınıf içerisinde

öğretmen tutumlarını nasıl etkilediği ya da öğretmenin stratejileri ve inançlarının sınıfın genel yapısıyla örtüşüp örtüşmediği ve öğretmen tutumlarının neleri nasıl değiştirebileceği okullarda davranış problemleri ile mücadelenin gelecekteki konularını oluşturacaktır.

KAYNAKÇA

- AKGÜN, E., YARAR, M., & DİNÇER, Ç. (2011). Okul öncesi öğretmenlerin sınıf içi etkinliklerde kullandıkları sınıf yönetimi stratejilerinin incelenmesi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(3), 1-9.
- BAŞAR, H. (2001). *Sınıf yönetimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- BERNE, R. M., & LEVY, M. N. (1988). *Physiology*, St. Louis, Mosby, 357-681.
- BOSH, K. A. (2006). *Planning classroom management*. SAGE Publications, London.
- BRONFENBRENNER, U., & MORRIS, P. A. (1998). The ecology of developmental processes.
- CAMPBELL, S. B., SPIEKER, S., BURCHINAL, M., & POE, M. D. (2006). Trajectories of aggression from toddlerhood to age 9 predict academic and social functioning through age 12. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 47(8), 791-800.
- CAKMAK, M. (2008). Concerns about teaching process: Student teacher's perspectives. *Education Research Quarterly* 31:3 , pp. 57-77.
- CARTER, D. R., & VAN NORMAN, R. K. (2010). Class-wide positive behavior support in preschool: Improving teacher implementation through consultation. *Early Childhood Education*, 38, 279-288.
- CARTER, K., & DOYLE, W. (2006). Classroom management in early childhood and elementary classrooms. *Handbook of classroom management: Research, practice, and contemporary issues*, 373-406.
- COPLAN, R. J., BULLOCK, A., ARCHBELL, K. A., & BOSACKI, S. (2015). Preschool teachers' attitudes, beliefs, and emotional reactions to young children's peer group behaviors. *Early Childhood Research Quarterly*, 30, 117-127.
- DOUMEN, S., VERSCHUEREN, K., BUYSE, E., GERMEIJ, V., LUYCKX, K., & SOENENS, B. (2008). Reciprocal relations between teacher-child conflict and aggressive behavior in kindergarten: A three-wave longitudinal study. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 37, 588-599.
- EMMER, E. T., EVERTSON, C. & WORSHAM, M. E. (2000). *Classroom management for secondary teachers* (5th ed.). Allyn and Bacon, Boston.
- GORDON, T. (2008). *Parent effectiveness training: The proven program for raising responsible children*. Harmony.
- HAMRE, B. K., & Pianta, R. C. (2005). Can instructional and emotional support in the first-grade classroom make a difference for children at risk of school failure? *Child development*, 76(5), 949-967.
- HOWES, C., PHILLIPSEN, L. C., & PEISNER-FEINBERG, E. (2000). The consistency of perceived teacher-child relationships between preschool and kindergarten. *Journal of School Psychology*, 38, 113-132.
- HURD, H. D., & GETTINGER, M. (2011). Mothers' and teachers' perceptions of relational and physical aggression in pre-school children. *Early Child Development and Care*, 181(10), 1343-1359.
- KEÇECİ, A. (2007). Hemşirelik eğitiminde iletişime yeni bir yaklaşım: Transaksiyonel analiz. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi [Bağlantıda]*, 4(2).
- MARTIN, N.K. & SASS, D.A. (2010). Construct Validation of the Behavior and Instructional Management Scale. *Teaching and Teacher Education*, 26(5), 1124-1135.
- MERRIAM, S. (2013). *Qualitative research: A guide to design and implementation*. Çev.Ed.Turan.S. Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber. Nobel Yayınları. Ankara.
- O'CONNOR, E., & MC CARTNEY, K. (2007). Examining teacher-child relationships and achievement as part of an ecological model of development. *American Educational Research Journal*, 44(2), 340-

369.

- OSTROV, J. M., WOODS, K. E., JANSEN, E. A., CASAS, J. F., & CRICK, N. R. (2004). An observational study of delivered and received aggression, gender, and social-psychological adjustment in preschool: "This white crayon doesn't work...". *Early Childhood Research Quarterly*, 19(2), 355-371.
- REINKE, W. M., STORMONT, M., HERMAN, K. C., PURI, R., & GOEL, N. (2011). Supporting children's mental health in schools: Teacher perceptions of needs, roles, and barriers. *School Psychology Quarterly*, 26(1), 1.
- SABOL, T. J., & Pianta, R. C. (2012). Recent trends in research on teacher-child relationships. *Attachment & Human Development*, 14, 213-231. doi:10.1080/14616734.2012.672262.
- SADIK, Ö. G. F. (2002). İlköğretim I Aşama Sınıf Öğretmenlerinin Sınıfta Gözlemledikleri Problem Davranışlar. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(10).
- SARITAŞ, M. (2000). *Sınıf yönetimi ve disiplinle ilgili kurallar geliştirme ve uygulama. Sınıf Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar*. Ankara: Nobel Yayınları.
- SOLOMAN, C. (2003). Transactional analysis theory: The basics. *Transactional Analysis Journal*, 33(1), 15-22.
- SROUFE, L. A. (2005). Attachment and development: A prospective, longitudinal study from birth to adulthood. *Attachment & human development*, 7(4), 349-367.
- SUCUOĞLU, B. (2008). Okul öncesi sınıflarda kaynaştırma ve sınıf yönetimi. *Çocuk Çocuk Dergisi*, 40(1).
- TATLI, S., & PİRİR, D. A. (2015). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların öğretmenleriyle olan ilişkilerinin sosyal beceri düzeylerine etkisinin incelenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 31, 429-441.
- TUTKUN, T. (2013). Öğretmen Adaylarının Demokratik Algı ve Tutumlarına Yönelik Tutum Ölçeği Geliştirme Çalışması. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6, 1127-1138.
- UYSAL, H., ALTUN, S. A., & AKGÜN, E. (2010). Okulöncesi öğretmenlerinin çocukların istenmeyen davranışları karşısında uyguladıkları stratejiler. *İlköğretim Online*, 9(3).
- UNAL, Z., & UNAL, A. (2014). Investigating and comparing user experiences of course management systems: BlackBoard vs. Moodle. *Journal of Interactive Learning Research*, 25(1), 101-123.